

Θεωρητική προσέγγιση της προσωπικότητας της M. Montessori μέσω του Συμπεριφορισμού

Νικολάου Αικατερίνη

Φιλολόγος,

katerina2101nik@icloud.com

Γεωργοβρεττάκου Σταματίνα

M.Ed Φιλολόγος- Θεολόγος Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Δευτεροβάθμια Α Πειραιά,

gbtmatina@yahoo.gr

Βασιλά Ελπίδα

M.Ed Φιλολόγος Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, Δευτεροβάθμια Δ Αθήνας,

elpida_vasila@hotmail.com

Περίληψη

Η ανάλυση της προσωπικότητας ενός ανθρώπου είναι μία ιδιαίτερα δύσκολη και επίπονη διαδικασία για τον λόγο ότι στο επιστημονικό πεδίο της Ψυχολογίας έχουν αναπτυχθεί πολλές και διαφορετικές επιστημονικές προσεγγίσεις. Η εργασία αυτή παρουσιάζει μία προσπάθεια προσέγγισης και ανάλυσης της προσωπικότητας της παιδαγωγού Maria Montessori με βάση τη θεωρία του Συμπεριφορισμού. Τα δεδομένα από τη βιογραφία της και τη ζωή της αξιοποιήθηκαν με βάση τις αρχές της επιστημονικής προσέγγισης του Συμπεριφορισμού και αναλύθηκαν με σκοπό να σκιαγραφήσουν την προσωπικότητά της και να αναδείξουν τα βασικά στοιχεία της ζωής της, τα οποία επηρέασαν αναπόφευκτα την προσωπικότητά της. Μέσα από αυτή τη διαδρομή γίνεται κατανοητό ότι η συμπεριφορά του ανθρώπου είναι υπεύθυνη για τα σημαντικότερα επιτεύγματα της επιστήμης και της τεχνολογίας και αναμφίβολα η διαμόρφωση της συμπεριφοράς και κατ' επέκταση της προσωπικότητας, λαμβάνει υπόψη το σύνολο των πληροφοριών και εμπειριών του ανθρώπου κατά τη διάρκεια της ζωής του.

Λέξεις κλειδιά: ανάλυση προσωπικότητας, Συμπεριφορισμός, Montessori, μελέτη περίπτωσης

Εισαγωγή

Στην παρούσα εργασία σκοπός είναι μέσω της θεωρίας προσωπικότητας του Συμπεριφορισμού να αναλυθεί η διαμόρφωση της προσωπικότητας της παιδαγωγού Maria Montessori. Αρχικά, παρουσιάζονται βιογραφικά στοιχεία από τη ζωή της παιδαγωγού Maria Montessori, πληροφορίες για το οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο μεγάλωσε καθώς και τις επιρροές που δέχτηκε. Στη συνέχεια, γίνεται μία προσπάθεια να παρουσιαστεί η θεωρία ανάλυσης της προσωπικότητας του Συμπεριφορισμού. Μετέπειτα, αξιοποιώντας συγκεκριμένα στοιχεία από τη βιογραφία της παιδαγωγού, σκιαγραφείται η προσωπικότητά της με βάση τη γνωστή θεωρία. Τέλος, παρατίθενται τα συμπεράσματα από τη συγκεκριμένη προσέγγιση.

Βιογραφικά στοιχεία της Maria Montessori

Η Maria Montessori γεννημένη κοντά στην Ανκόνα της Ιταλίας το 1870 έμελλε με το παιδαγωγικό έργο της να δώσει ένα μήνυμα ανανέωσης και εξέλιξης για την προσχολική ηλικία και την αγωγή του παιδιού διατυπώνοντας τα δικαιώματα του παιδιού και τονίζοντας τις ευθύνες που έχουν οι ενήλικοι απέναντί του. Ήταν η πρώτη γυναίκα που έγινε γιατρός στην Ιταλία και στόχος της ήταν να βελτιώσει τη ζωή πολλών φτωχών παιδιών

με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Στο λιμάνι που γεννήθηκε έζησε δύο διαφορετικούς κόσμους. Από τη μία οι γυναίκες μετέφεραν νερό με τα χέρια και από την άλλη δίπλα τους υπήρχε η σύγχρονη πόλη, θορυβώδης και γεμάτη, με τις αποβάθρες και τα υπόστεγά της, τις εκτεταμένες κατοικίες της. Εκεί συναντούσε κανείς τους δύο κόσμους της Ιταλίας, τον παλιό και τον νέο (Kramer, 2017 · Νικολακάκη, 2001).

Η οικογένεια της Montessori μετακόμισε στη Φλωρεντία σε ηλικία τριών ετών και στη συνέχεια στη Ρώμη, λόγω της δουλειάς του πατέρα της. Αποφοίτησε από το δημοτικό με άριστες επιδόσεις στο μάθημα των οικιακών και στη συνέχεια φοίτησε σε σχολείο, όπου διδάχτηκε ιταλικά, μαθηματικά, λογιστικά και γεωγραφία. Αποφάσισε να συνεχίσει τις σπουδές της σε τεχνικό σχολείο και έμαθε ιταλικά, μαθηματικά, ιστορία, γεωγραφία, γεωμετρία, σχέδιο, φυσική, χημεία, φυτολογία και ξένες γλώσσες. Στη συνέχεια, ακολούθησε σπουδές στο τμήμα φυσικών επιστημών του Πανεπιστημίου της Ρώμης και μελέτησε βοτανολογία, ζωολογία, φυσική, ανατομία και χημεία. Τέλος, εισήχθη στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου «Λα Σαπιέντσα» της Ρώμης το 1893 και μάλιστα αποτέλεσε την πρώτη γυναίκα γιατρό της χώρας της (Σατώ, 1983).

Η πρώτη επαγγελματική της προσπάθεια ως βοηθός στην έδρα της ψυχιατρικής κλινικής του Πανεπιστημίου της Ρώμης την έφερε σε επαφή με παιδιά με νοητική αναπηρία και μέσα από την παρατήρηση διαπίστωσε ότι δεν χρειάζονται «θεραπεία» αλλά «αγωγή». Τις απόψεις αυτές τις εξέφρασε σε ένα παιδαγωγικό συνέδριο στο Τορίνο και αποτέλεσαν την κινητήριου δύναμη για μια σειρά από ομιλίες της για τα εν λόγω παιδιά, την ίδρυση μιας σχολής ορθοφρενικής στην οποία η Montessori ηγήθηκε και τη μετάβασή της στη Ρώμη και στο Λονδίνο προκειμένου να έρθει σε επαφή με νέες παιδαγωγικές μεθόδους για τα «ανώμαλα» παιδιά. Εφάρμοσε στην πράξη τις θεωρίες των Itard και των Seguin αξιοποιώντας και τις προσωπικές της εμπειρίες στον τομέα της γραφής και της ανάγνωσης. Αποτέλεσμα του εγχειρήματός της ήταν οι επιδόσεις των παιδιών με ειδικές ανάγκες να είναι ισάξιες των παιδιών στα γενικά σχολεία της Ρώμης. Ακολούθησε η απόφασή της να εφαρμόσει τις μεθόδους αυτές σε παιδιά δίχως ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ως απόρροια των προσωπικών της πεποιθήσεων και των θέσεων περί αγωγής των Itard και των Seguin. Αυτός ήταν ο λόγος για τον οποίο συνέχισε την επιμόρφωσή της σε μαθήματα φιλοσοφίας και πειραματικής ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο της Ρώμης και της Νεάπολης και του Τορίνο αντίστοιχα (Giorgioli, 2013).

Σπουδαίο είναι και το ερευνητικό της έργο σε παιδιά σχολικής και προσχολικής ηλικίας στον τομέα της ανθρωπολογίας γεγονός το οποίο συνέβαλε στην ανάληψη της έδρας της Παιδαγωγικής Ανθρωπολογίας στο Πανεπιστήμιο της Ρώμης το 1904. Ενώ σημαντική στιγμή στην επαγγελματική της σταδιοδρομία αποτέλεσε η ανακήρυξή της ως «πολίτης του κόσμου» (cittadina del mondo) στο διεθνές συνέδριο της Ο.Μ.Ε.Ρ., παγκόσμιας οργάνωσης της προσχολικής ηλικίας.

Πλούσιο συνιστά και το συγγραφικό της έργο. Μεταξύ των σημαντικών έργων της με θέμα την προσχολική αγωγή είναι: «Il metodo della pedagogia scientific applicator all' educazione infantile nelle case dei bambini» (1909) (Μέθοδος επιστημονικής παιδαγωγικής εφαρμοσμένη στα νήπια των case dei bambini), «Il secreto dell' infanzia» (1938) (Το μυστικό της παιδικής ηλικίας) και πολλά άλλα τα οποία μεταφράστηκαν και επανεκδόθηκαν σε πολλές γλώσσες. Οι βασικές ιδέες, οι οποίες προέρχονται από την πολυετή εκπαιδευτική εμπειρία και τις επιδράσεις της Montessori, καταγράφονται στα συγγραφικά της έργα και είναι: «Το παιδί χρειάζεται να αυτενεργεί». Μέριμνα επομένως των ενηλίκων είναι η διαμόρφωση του περιβάλλοντος κατά τέτοιο τρόπο ώστε να παρακινείται και να δρα κάτω από την εσωτερική παρορμητική του δύναμη και όχι υπό την πίεσή τους (Brehony, 2000).

Η Montessori πρέσβευε τη σημασία της μάθησης μέσω του παιχνιδιού μεταξύ διδάσκοντα και διδασκόμενου. Εφάρμοσε τις αντιλήψεις της, για τη δυνατότητα του παιδιού να διδάσκεται μόνο του, να εκφράζεται ελεύθερα και τη σημασία της εκγύμνασης

των νοητικών και αισθητηριακών του οργάνων, στα σχολεία («Σπίτια των παιδιών» ή «Casa dei bambini») και τα εκπαιδευτικά Ινστιτούτα για τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που ίδρυσε όσο ζούσε (Βιδάλη, 2000). Η Ιταλίδα παιδαγωγός πέθανε το 1952 σε ηλικία 81 ετών στην Ολλανδία.

Η θεωρία του Συμπεριφορισμού

Η θεωρία του συμπεριφορισμού εμπίπτει στο πλαίσιο του περιβάλλοντος μάθησης. Σύμφωνα με τους υποστηρικτές της θεωρίας οι βιολογικοί παράγοντες βάζουν τα θεμέλια της ανάπτυξης, όμως βασική αιτία της αναπτυξιακής αλλαγής είναι οι παράγοντες που προέρχονται από το περιβάλλον, οι λεγόμενοι εξωγενείς και ιδιαίτερα από τους ενηλίκους, οι οποίοι ζουν μαζί με το παιδί. Σύμφωνα με τις θεωρίες αυτές, η μάθηση είναι αυτός ο μηχανισμός που μπορεί να τροποποιήσει τη συμπεριφορά του οργανισμού μέσα από την εμπειρία.

Ο πρώτος εκπρόσωπος της θεωρίας της συμπεριφοράς ήταν ο Watson παρουσιάζοντας βέβαια μία ακραία μορφή αυτής της θέσης. Η πεποίθηση ότι το περιβάλλον ως μηχανισμός μάθησης μπορεί να καθορίσει και να διαμορφώσει την ανάπτυξη του παιδιού στηρίζεται στα ευρήματα ερευνών και μάλιστα πολλοί θεωρητικοί δίνουν έμφαση στη σταδιακή και συνεχή φύση αυτής της αναπτυξιακής αλλαγής. Ο Skinner παρουσιάζει μέσα από τη θεωρία του με ποιο τρόπο το περιβάλλον δημιουργεί νέες μορφές. Αναφέρεται στη συντελεστική μάθηση κάνοντας μία παρομοίωση αυτής της διαδικασίας με τον γλύπτη που δίνει μορφή σε μία μάζα από πηλό (Cole, 2002).

Οι θεωρητικοί της σχολής της Συμπεριφοράς δίνουν έμφαση ιδιαίτερα στη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στα ερεθίσματα και τις αντιδράσεις που προκαλούνται από αυτά. Το τι συμβαίνει στο εσωτερικό του υποκειμένου προφανώς δεν μπορεί κανείς να το παρατηρήσει αντικειμενικά και έτσι έδωσαν το ενδιαφέρον τους στο να προσπαθήσουν να προσδιορίσουν νόμους και βασικές αρχές που διέπουν τη συσχέτιση μεταξύ αυτών των δύο εννοιών. Σύμφωνα λοιπόν με τις απόψεις αυτές, η συμπεριφορά ενός ανθρώπου είναι αποτέλεσμα μάθησης, η συμπεριφορά του δηλαδή μπορεί να διαμορφωθεί ανάλογα με συγκεκριμένα πρότυπα, τα οποία μπορεί να προσδιοριστούν από συγκεκριμένα ερεθίσματα όταν ο άνθρωπος βρεθεί σε κατάλληλες συνθήκες (Moore, 2011).

Είναι γνωστό, ότι αυτές οι αντιλήψεις επηρέασαν και τις μεθόδους της αγωγής στη διδακτική πράξη. Όσο πιο πλούσια είναι τα ερεθίσματα τόσο οι γνώσεις θα είναι περισσότερες. Μελέτησαν ακόμη τη μίμηση και άλλα κοινωνικής φύσεως φαινόμενα για να τα ερμηνεύσουν με βάση την αρχή της ικανοποίησης των ποικίλων αναγκών του ανθρώπου. Με τη μίμηση ο άνθρωπος μαθαίνει κάθε τι που ικανοποιεί τις ανάγκες του και έτσι προσπάθησαν να εξηγήσουν τη συμπεριφορά που εμφανίζουν οι κοινωνικές ομάδες.

Κατά τη διάρκεια της ανθρώπινης ζωής λειτουργούν δύο δυναμικοί παράγοντες. Είναι η αναπτυσσόμενη προσωπικότητα του ανθρώπου ως ένα σύστημα και από την άλλη είναι η πραγματικότητα της ζωής, δηλαδή το φυσικό και ανθρώπινο περιβάλλον, τα εμπόδια ή τα προβλήματα που υπάρχουν. Έτσι λοιπόν στην προσπάθειά του να προσαρμοστεί ο άνθρωπος, αντιμετωπίζει διάφορες ανάγκες και προβλήματα. Για αυτό τον λόγο συνεχώς αναπτύσσεται και ωθείται από εσωτερικές φυσικές δυνάμεις για να μπορέσει να επιβληθεί στο περιβάλλον του. Μέσα λοιπόν σε αυτή τη διαδικασία επινοεί και διαμορφώνει κάποια συμπεριφορά σε ορισμένους τρόπους ή μηχανισμούς προσαρμογής. Σε αυτή την εξελικτική πορεία του ανθρώπου υπάρχει και η επίδραση των εσωτερικών, έμφυτων στοιχείων (κληρονομικότητα) που και αυτά οδηγούν στην υλοποίηση των δυνατοτήτων του ανθρώπου (Robins, Fraley & Krueger, 2007).

Σχετικά με την προσαρμογή του ανθρώπου στην πραγματικότητα, σε πρώτο επίπεδο πραγματοποιείται από την οικογενειακή του προσαρμογή, τον τρόπο συμπεριφοράς, το ενδιαφέρον των γονέων, τον τρόπο με τον οποίο μιλούν, το συναισθηματικό πλαίσιο, διάφορα γεγονότα που θα συμβούν στην οικογένεια επίσης, αποτελούν σημαντικούς σταθμούς. Αυτοί οι σταθμοί θα επηρεάσουν την προσωπική πορεία του κάθε ανθρώπου. Σε

δεύτερο επίπεδο, ακολουθεί η εκπαιδευτική προσαρμογή με την εναλλαγή εκπαιδευτικών συνθηκών, βαθμίδων, προσώπων, σπουδών που θα κάνει το άτομο κ.α. Ακολουθεί η πορεία συνάντησης με τον εαυτό ώστε να κατανοήσει τις εσωτερικές ψυχολογικές διεργασίες που τελικά συμβαίνουν στην προσωπικότητά του. Τέλος, η κοινωνική προσαρμογή του ατόμου θα αλλάξει τον άνθρωπο και θα τον κάνει να προσαρμοστεί σε ένα κοινωνικό περιβάλλον που συνεχώς μεταλλάσσεται όπως η ευρύτερη κοινωνία, η πολιτική κοινότητα, η ομάδα των συνομηλίκων, η εργασία κ.α. (Κρουσταλλάκης, 2001).

Οι θεωρίες της συμπεριφοράς ή αλλιώς θεωρίες μάθησης εντοπίζουν τρεις διαφορετικές μορφές μάθησης. Η κλασική εξαρτημένη μάθηση με εκπροσώπους τον Ρανιον και τον Watson, οι οποίοι εξηγούν ότι η ανθρώπινη συμπεριφορά ενισχύεται ή αποβάλλεται ανάλογα με τη σύνδεση ή την αποσύνδεση που κάνει κάποιος με το ερέθισμα που προκαλεί. Επίσης, η συντελεστική εξαρτημένη μάθηση με εκπροσώπους τον Thorndike και τον B.F. Skinner όπου μία συμπεριφορά επαναλαμβάνεται και αποφεύγεται ανάλογα με το αποτέλεσμά της, θετικό ή αρνητικό. Τρίτη στη σειρά είναι η θεωρία της κοινωνικής μάθησης που είναι η εξέλιξη της συμπεριφοριστικής θεωρίας με εκπροσώπους τον A. Bandura και M. Mahoney. Η θεωρία αυτή δίνει μεγαλύτερη έμφαση μεταξύ της αλληλεπίδρασης του ατόμου και του περιβάλλοντος. Εξετάζονται ποιες μορφές συμπεριφοράς αναπτύσσει ένα άτομο και μπορεί να προσαρμόζεται στις προσωπικές και κοινωνικές του ανάγκες. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, τους τρόπους συμπεριφοράς τους υιοθετεί κανείς είτε με άμεση εμπειρία είτε με παρατήρηση είτε με μίμηση της συμπεριφοράς (Γενά, 2007 ·Phelps, 2015).

Ανάλυση προσωπικότητας με βάση τη θεωρία του Συμπεριφορισμού

Μελέτη της προσωπικότητας σημαίνει ότι κάποιος είναι ικανός αντικειμενικά να δει τον άνθρωπο όπως είναι. Το εγχείρημα αυτό είναι ιδιαίτερα δύσκολο για κάποιον που δεν είναι ειδικός της επιστήμης της ψυχολογίας και ειδικά εάν η μελέτη αφορά έναν άνθρωπο που δεν τον γνωρίζει. Παράλληλα, η θεωρία του Συμπεριφορισμού εστιάζει περισσότερο στον τρόπο μάθησης, στην παρέμβαση και τις διορθωτικές κινήσεις. Παρόλα αυτά, γνωρίζοντας ότι αυτό που πρεσβεύει κυρίως η θεωρία αυτή, είναι η αξία της επίδρασης του περιβάλλοντος θα επιχειρηθεί η μελέτη της προσωπικότητας και του έργου της Montessori εστιάζοντας στα πρόσωπα και τις καταστάσεις που φαίνεται να την επηρέασαν.

Τα γνωστά γεγονότα για την παιδική ηλικία της Montessori είναι λιγοστά. Τα περισσότερα από αυτά που έχουν καταγραφεί για τα πρώτα της χρόνια είναι ανέκδοτες ιστορίες. Ξαναειπώθηκαν χρόνια αργότερα από ανθρώπους του περιβάλλοντός της, οι οποίοι θυμούνται τα γεγονότα που τους είχε περιγράψει, τις αναμνήσεις της και τις δικές τους. Όλα αυτά χρωματισμένα όμως από το πέρασμα των χρόνων στα οποία είχε γίνει ήδη διάσημη δημιουργώντας - είτε συνειδητά ή ασυνείδητα - έναν θρύλο.

Ως παιδαγωγός, η Maria Montessori επηρεάστηκε από ανθρώπους διαφορετικών επιστημονικών πεδίων. Η παιδαγωγική της θεωρία και η διάθεση του ανθρωπισμού που την διακατέχει φαίνεται να ήταν αποτέλεσμα της επιρροής της από τον J. J. Rousseau. Στο έργο του J. J. Rousseau "Αιμίλιο" συναντάμε την άποψη ότι το παιδί από τη φύση του είναι καλό και επιθυμεί την εργασία. Αυτή την ιδέα βλέπουμε και στην παιδαγωγική θεωρία της Montessori θεωρώντας ότι ένα παιδί μπορεί να μάθει μέσα από την ίδια την πράξη. Μέσα από την πράξη το παιδί μπορεί να ελέγξει το λάθος του και να μάθει. Επίσης, στο βιβλίο του J. J. Rousseau αντιλαμβανόμαστε τη σημασία της προσχολικής αγωγής αλλά και την αξία της εκπαίδευσης ως εργαλείο για την αλλαγή της κοινωνίας, κάτι που επίσης φαίνεται να συμφωνεί και με την θεωρία της Montessori. Στη θεωρία της Montessori παρατηρούμε όμως και επιρροές από το J. Locke, ο οποίος θεωρεί ότι τα παιδιά όταν γεννιούνται μοιάζουν με κενά δωμάτια και καθώς μεγαλώνουν γεμίζουν με εμπειρίες που αποκτούν μέσα από τις αισθήσεις. Παρατηρώντας τα υλικά που χρησιμοποιεί η Montessori στην παιδαγωγική της φαίνεται ξεκάθαρα ότι επιθυμεί την εξάσκηση των αισθήσεων γιατί

θεωρεί ότι από εκεί θα έρθει η μάθηση (Δημητρίου –Γιαγλή, 1983 ·Κυργιαννή, 2014 ·Montessori, 2004).

Η Montessori θαύμαζε ιδιαίτερα τον γιατρό και παιδαγωγό Jean Marc Gaspard Itard, ο οποίος υποστήριζε και αυτός την άμεση και πρακτική εφαρμογή κατά τη διάρκεια της μάθησης αξιοποιώντας επίσης τις αισθήσεις. Ο μαθητής του Itard, Seguin, επίσης παιδαγωγός και ιατρός ασχολήθηκε με παιδιά με ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες. Ο Seguin, έδωσε έμφαση στο μυϊκό σύστημα και τη διέγερσή του μέσω των αισθήσεων. Μέσω αυτής της μεθοδολογίας το παιδί θα αναπτύξει ολόπλευρα την προσωπικότητά του. Συγκλίνει με την άποψη της Montessori ότι η προσωπικότητα του ατόμου είναι αδιαίρετη για αυτό και το παιδαγωγικό υλικό που προτείνει έχει ως στόχο την ολόπλευρη ανάπτυξη του ατόμου. Παρ' όλα αυτά, η Montessori θεωρούσε ότι την κίνηση την υποτάσσουν οι αισθήσεις σε αντίθεση με τον Seguin, ο οποίος θεωρούσε την κίνηση μια παράλληλη δραστηριότητα με αυτή των αισθήσεων για να γνωρίσει κανείς τον εξωτερικό κόσμο. Ως εκ τούτου, το εκπαιδευτικό υλικό της Montessori έχει σχεδιαστεί για να εμπνέει κινήσεις σχετικές με την Πρακτική Ζωή όπως πλύσιμο, πότισμα φυτών κ.α. (Δημητρίου –Γιαγλή, 1983 ·Κυργιαννή, 2014 ·Lillard, 2017).

Οι σπουδές της παιδαγωγού στην ψυχολογία την έφεραν σε επαφή και με τον Guiseppe Sergi, ο οποίος οργάνωσε ένα ψυχολογικό εργαστήριο και επηρεασμένη από αυτόν η ίδια στράφηκε στην ανθρωπολογική μελέτη παιδιών σχολικής ηλικίας. Έτσι, διαπίστωσε ότι το παιδί οφείλει να μελετηθεί σε σχέση με την πραγματική του ζωή. Από την άλλη, η επαφή της παιδαγωγού με την επιστήμη της φιλοσοφίας και τις θεωρίες των L. Fantarrie και H. Bergson για την «ορμή ζωτικής σημασίας» την οδήγησε στην ανάπτυξη μέρους της παιδαγωγικής της θεωρίας ως προς την αξία της αυτενέργειας του παιδιού και της μάθησης μέσω της πράξης. Συνολικά, θα λέγαμε ότι επηρεάστηκε και από τις πειραματικές μεθόδους που εφαρμόστηκαν γενικά στον τομέα της ψυχολογίας και της ανθρωπολογίας, για αυτό τον λόγο έδωσε έμφαση στην παρατήρηση και τις αντιδράσεις του ατόμου (Κυργιαννή, 2014).

Αναφορικά με την προσωπικότητα της Montessori, μπορούμε να πούμε ότι η εποχή που έζησε στην Ιταλία την επηρέασε αρκετά. Έζησε σε μια εποχή όπου υπήρχε φτώχεια, πολλές οικογένειες αναγκάζονταν να στέλνουν τα παιδιά τους για εργασία, τα ποσοστά αναλφαβητισμού ήταν υψηλά ενώ το σχολικό σύστημα ήταν ιδιαίτερα πίσω σε σχέση με άλλες χώρες. Παράλληλα, υπήρχαν συνεχείς συγκρούσεις ανάμεσα στην εκκλησία και το κράτος για τον έλεγχο της εκπαίδευσης. Όσο για την εκπαίδευση των κοριτσιών, τα περισσότερα φοιτούσαν σε ιδιωτικά καθολικά σχολεία. Οι μεταρρυθμιστές της εποχής που επιθυμούσαν τις αλλαγές αλλά τελικά απογοητεύτηκαν επηρέασαν τόσο την εκπαίδευση της Montessori ως γυναίκας αλλά και την καριέρα της επιστήμονα που έφερε την κοινωνική μεταρρύθμιση.

Το πνεύμα όμως των ανώτερων τάξεων στο οποίο έζησε ήταν έντονα υπέρ της επιστήμης και το πνεύμα του Διαφωτισμού. Η Montessori ανήκε και στους δύο κόσμους και ανέθεσε στον εαυτό της το καθήκον να βοηθήσει στη διαμόρφωση του μέλλοντος. Ως νεαρό κορίτσι, πίστεψε ότι μπορεί να σπάσει τα στερεότυπα και πριν αλλάξει τον κόσμο να καθορίσει πρώτα το μέλλον της. Για τον λόγο αυτό, βλέπουμε ότι έσπασε τα παραδοσιακά εμπόδια μεταξύ ανδρών και γυναικών στην εκπαίδευση, καθώς αργότερα έσπασε αυτά μεταξύ δασκάλου και μαθητή. Αυτή η γενική της στάση και οι προσωπικές πεποιθήσεις της διαμορφώθηκαν από τα κοινωνικά προβλήματα που είδε γύρω της. Στη διαμόρφωση αυτής της επαναστατικής στάσης βοήθησε αρκετά και το πρότυπο της μητέρας της, η οποία ήταν έντονα πατριωτική, αφοσιωμένη στα ιδανικά της απελευθέρωσης της Ιταλίας. Επιρροές δέχτηκε και από τον θείο της (από την οικογένεια της μητέρας της) Storpani, ο οποίος ήταν ποιητής καθώς και συγγραφέας πολλών επιστημονικών έργων και ιδρυτής ενός φιλελεύθερου περιοδικού στο οποίο προσπάθησε να συνδυάσει το πνεύμα των φυσικών επιστημών με αυτό της θρησκείας. Δεκάδες χρόνια αργότερα, η Montessori θα προτρέπει

την εφαρμογή του ίδιου επιστημονικού θετικισμού στα κοινωνικά προβλήματα στην Ιταλία (Kramer, 2017).

Η ιδιοσυγκρασία του πατέρα της την επηρέασε στο κομμάτι της πειθαρχίας μια και ήταν ένας άνθρωπος συντηρητικός με στρατιωτικές συνήθειες. Παράλληλα, και η μητέρα της δεν ήταν καθόλου επιεικής μαζί της. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι όταν της απαγόρευσε να κάνει δημόσια βόλτες με μία φίλη της, εκείνη επέλεξε να καθαρίζει ένα συγκεκριμένο αριθμό τετραγώνων στο πάτωμα, κάτι που την ευχαριστούσε ιδιαίτερα. Αυτή η εμπειρία ίσως την οδήγησε στον σχεδιασμό της παιδαγωγικής της μεθόδου «Ασκήσεις Πρακτικής Ζωής». Η μετακόμιση της οικογένειας στη Ρώμη επηρέασε τη Montessori αφού η πόλη ήταν ο ίδιος ο δάσκαλός της. Η Ρώμη αποτελούσε ένα πολιτιστικό κέντρο όπου υπήρχαν πανεπιστήμια, βιβλιοθήκες, μουσεία, θέατρα, όπερα, χώροι διανοούμενων, δημοσιογράφων, καλλιτεχνών. Υπήρχαν περισσότερες εφημερίδες για ανάγνωση και γενικά περισσότερες ευκαιρίες για μάθηση από ότι στο λιμάνι της Ανκόνα που ζούσε πριν. Το γεγονός ότι στη Ρώμη ζούσαν σε διαμέρισμα της έδωσε την ευκαιρία να έρχεται σε επαφή με πολλούς ανθρώπους και τα παιδιά τους (Kramer, 2017).

Αναφορικά με την επιλογή των σπουδών της, φαίνεται να είχε ερεθίσματα και από τις θετικές αλλά τις θεωρητικές επιστήμες μια και ο πατέρας της είχε σπουδάσει ρητορική και μαθηματικά ενώ η μητέρα της ήταν μία γυναίκα που για την εποχή της ήταν ιδιαίτερα μορφωμένη και της άρεσε πολύ το διάβασμα των βιβλίων. Αρχικά, θέλοντας να ικανοποιήσει τον πατέρα της στράφηκε προς στα μαθηματικά, στη συνέχεια σκέφτηκε να ακολουθήσει μία τεχνική σχολή και μετά φοβήθηκε ότι ταυτίστηκε με τις θρησκευτικές απόψεις του θείου της. Ένωσε ότι προσπαθούσε να γίνει το κλασικό πρότυπο μια νεαρής κοπέλας της εποχής και όχι το πρότυπο της επιτυχίας που συνήθως ανήκε σε άντρες. Τελικά, επέλεξε την πιο δύσκολη πορεία αντί να την αποφύγει θέλοντας να ευχαριστήσει τον εαυτό της. Η επιλογή σίγουρα δεν θα ευχαριστούσε κανέναν άλλο (Kramer, 2017).

Συμπεράσματα

Η Ιταλίδα παιδαγωγός Montessori φαίνεται από τα ερεθίσματα που δέχτηκε από το περιβάλλον της να έγινε ένα κορίτσι με αυτοπεποίθηση, με ισχυρή θέληση, λίγο αυτάρεσκο. Όπως πρεσβεύει η θεωρία του συμπεριφορισμού, η αλληλεπίδραση της παιδαγωγού με το περιβάλλον της σε συνδυασμό με τα εσωτερικά της κίνητρα την οδήγησαν στη συνεχή αναζήτηση κατάλληλων εκπαιδευτικών μεθόδων και εφαρμογής τους στην πράξη ώστε να επέλθει το επιθυμητό αποτέλεσμα: «Μάθηση μέσα από το παιχνίδι», γεγονός το οποίο ήταν εντελώς αντίθετο με όσα πρέσβευε η λαϊκή εκπαίδευση της Ρώμης εκείνη την εποχή. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να έχει πάντοτε την αίσθηση του καθήκοντος που μερικές φορές δημιουργούσε δυσανεξία στους γύρω της. Το περιβάλλον της, με τα αντικρουόμενα ερεθίσματα που λάμβανε, την οδήγησε στη διαμόρφωση της προσωπικότητας και της θεωρίας της και έτσι αποτέλεσε έναν κοινωνικό μεταρρυθμιστή.

Αναφορές

Cole, M., Cole, S. (2002). *Η ανάπτυξη των παιδιών* (μεταφρ. Μαρία Σόλμαν). Αθήνα: Τυπωθήτω.

Gioroglou ,E. (2013). *Μαρία Μοντεσσόρι .Βίος και μοντεσσοριανή αγωγή*.Grin.Verlag.

Kramer, R. (2017). *Maria Montessori: A Biography*. Diversion Books, New York. ISBN 978-1-63576-109-2.

Lillard, A. (2017). *Montessori: The Science Behind the Genius*. New York|: Oxford University Press.

Montessori ,M.(2004). *The Montessori Method The Origins of an Educational Innovation: Including an Abridged and Annotated Edition of Maria Montessori's The Montessori Method*. New York . Gerald Lee Gutek

Moore, J. (2011). Behaviorism. *The Psychological Record*, 61(3), 449–463. doi:10.1007/bf03395771.

Phelps, B. J. (2015). Behavioral Perspectives on Personality and Self. *The Psychological Record*, 65(3), 557–565. doi:10.1007/s40732-014-0115-y.

Robins, R., Fraley, C., Krueger, R. (2007). *Handbook of Research Methods in Personality Psychology*. New York: Guilford Press.

Βιδάλη, Α. (2000). *Νεοτερικότητα, Αγωγή και Προσχολική Ηλικία*. Αθήνα: Καστανιώτη.

Brehony, K.J. (2000). «Montessori, individual work and individuality in the elementary school Classroom», *Journal of the History Education*, vol 29 (2), pp. 115-128, p. 119.

Γενά, Α., (2007). *Θεωρία και πράξη της ανάλυσης της συμπεριφοράς*. Αθήνα: Gutenberg
Δημητρίου –Γιαγλή, Γ.(1983). *Θεμελιώδεις αρχές και ιδέες στην παιδαγωγική της Μ. Montessori*. Θεσσαλονίκη .Αφοί Κυριακίδη.

Κυργιαννή Μ. (2014). *Οι παιδαγωγικές απόψεις του Fr. Fröbel και της Μ. Montessori για την προσχολική αγωγή και η διάχυσή τους στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα*. (Μεταπτυχιακή Εργασία). Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη. Ανακτήθηκε στις 26/2/2021 <https://ikee.lib.auth.gr/record/270334/files/GRI-2015-14877.pdf>.

Νικολακάκη, Μ., Σοφρωνά, Ε.,Κιαμίλη. (2001). *Αγωγή Προσχολική Ηλικίας: Β Τάξη 1ου κύκλου*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Σατώ, Ζ.(1983). *Οι μεγάλοι παιδαγωγοί*. Αθήνα .Γλάρος